نشست «جام جم» با کارگردان و نویسند

جدال عشق و سیاس

فاطمه عودباشی
نوشین مجلسی
گروه رسانه

«نائله» دختری از خاندان عثمانی، سوگلی یک قافله است که او را برای شمر ارمغان می‌برند. راهزنان برای شکار او آمده‌اند، ولی هلال، کماندار شجاع قافله از خاندان علوی، جان او را نجات می‌دهد. این رویدادها در شرایط ملتهب سیاسی و اجتماعی جامعه آن روز به وقوع می‌پیوندد و با داستان ورود مسلم بن عقیل به کوفه پیوند می‌خورد و نائله و هلال را که میان‌شان عشق و الفت پدیدآمده به درون بحران‌های سیاسی، مذهبی و اجتماعی می‌برد. فیلمنامه محکم و منسجم و پرمحتوای عشق کوفی را فائزه یارمحمدی و یزدان محمدکاظمی نوشتند و در آن لعیازنگنه، نادر سلیمانی، سعید شریف، شبنم قربانی، ثریا قاسمی، جواد هاشمی و نادر فلاح بازی‌های خوبی ارائه کردند. این سریال را سعیدسعدی، تهیه‌کننده شناخته شده سینما و سیما برای اوج تهیه کرده

چند سالی بود پس از «مختارنامه» سریالی با این محوریت نداشتیم و بیشتر آثار ویژه محرم به سمت درام‌های معنوی رفته بود ولی عشق کوفی بعد از چند سال با یک گونه متفاوت آمد و قصه‌ای که صرفا آن مقطع را به تصویر نمی‌کشد و به مسائل سیاسی اجتماعی آن زمان که گاهی با وضعیت جامعه امروز تلاقی دارد، می‌پردازد روح تازه‌ای در میان سریال‌های محرمی دمید. زمانی که این کار را پذیرفتید به دنبال ایجاد همین تفاوت‌ها بودید؟

حسن آخوندپور، کارگردان: خواستم متفاوت‌تر باشد. چون عواملی دور هم جمع شده بودند که به جز نویسنده تقریبا هیچ‌کدام تجربه کار تاریخی نداشتند و الگوهای قدیمی تولید کار تاریخی در ذهن‌شان نبوده و لذا وقتی با این موضوع رو به رو می‌شوند بدعتی دارند و خروجی این بدعت قطعا باعث می‌شود که یک چیز متفاوت باشد. برای این تفاوت فقط تلاش کردیم با یک بودجه و زمان محدود که قابل مقایسه با هیچ‌کدام از آثار تاریخی گذشته نبوده، دور هم بتوانیم کار خوبی بسازیم. متفاوت عمل کردن یعنی بتوانیم قصه خوب تعریف کنیم که بیننده سرگرم شود، بازی خوبی ارائه دهیم تا مخاطب قصه را باور کند و جای درستی دوربین بگذاریم که این دو چیز را به تصویر بکشد. به همین علت این سریال بدون ادا بازی، قیافه گرفتن و بدون این که افراد بخواهند بگویند می‌خواهیم کاری بکنیم که بترکانیم، تولید شد.

آخوندپور: سریال عشق کوفی فارغ از هر کاستی مهم‌ترین ویژگی‌اش این است که پربیننده‌ترین سریال تابستان امسال شد

کار با کسانی که تجربه تاریخی ندارند، ریسک بزرگی است. خودتان هم در کارنامه هنری‌تان کار تاریخی نداشتید؛ نگران این ریسک نبودید که کار نگیرد یا چیزی که می‌خواهید از آب درنیاید؟

آخوندپور: نه، نگران این ریسک نبودم چون در ۲۰ سال تجربه کاری‌ام فهمیدم اکثر کارهای تاریخی تا حالا یک بزرگ‌نمایی وسیع برای مبالغ بزرگ است. بازیگری که بتواند خوب بازی کند و تهیه‌کننده‌ای که بتواند عوامل درست را دور هم جمع کند فرقی نمی‌کند اثر تاریخی، طنز، روز، قدیمی یا آینده باشد. به نظرم سریال سازی تاریخی پیشینه‌ای دارد که در این پیشینه نگاه هنری یا سرگرم سازی نبوده و صرفا انجام پروداکشن‌هایی بوده که عده‌ای سرگرم شوند. البته کارهای خوب و فاخر زیاد داریم که سال‌ها می‌تواند دیده شود. اگر به آن مدل می‌خواستیم پیش برویم شاید روز اول فیلمبرداری می‌ترسیدم؛ پس از این دنیا فاصله گرفتیم، چون شاید دنیای عواملی که داشتند این فیلم را می‌ساختند، جدید بود که به نظرم جواب داده است. عشق کوفی قبح سنگینی کار تاریخی و این‌که چه کار سختی است را شکست.

در انتخاب بازیگران هم این ریسک وجود داشته؛ یعنی با گروهی کار کردید که غالبا در این‌گونه آثار دیده نشده‌اند یا چهره‌هایی تازه‌اند و اگر شناخته شده‌اند تاکنون در این نوع کارها دیده نشده‌اند؛ مانند نادر سلیمانی که با وجود حضور در ژانرهای مختلف، معمولا برای مخاطبان به عنوان بازیگر طنز شناخته می‌شود یا سوگل طهماسبی که بیشتر نقش مثبت داشته و در این تیپ کارها دیده نشده است. این انتخاب‌های متفاوت چگونه شکل گرفت؟

آخوندپور: در خصوص انتخاب بازیگر هنوز به رویه خاصی نرسیده‌ام که بگویم برای انتخاب بازیگر موفقیت‌آمیز است؛ حتی وقتی به تجربه همکارانم نگاه می‌کنم فکر می‌کنم آنها هم چنین رویه‌ای ندارند. کارگردان همیشه برای انتخاب بازیگر با محدودیت همراه است و فارغ از این محدودیت‌ها باید حسی انتخاب کند؛ مثلا نادر سلیمانی انتخاب دستیارم بود که آمد. خودم هم مردد بودم که می‌شود یا نمی‌شود؛ وقتی آمد و گپ زدیم و گفت چرا من؟ گفتم چقدر باحال است که می‌گویی چرا من و نمی‌گویی چند؟ یک جلسه که دورخوانی کردیم دیدم حسم با او خوب است و حس خودش هم با نقش خوب بود. همه می‌دانیم که نادر سلیمانی بازیگر است و وقتی بازیگر است فرقی نمی‌کند طنز و کمدی یا چیز دیگری باشد فقط باید جای درست قرار گیرد.

دیالوگ‌ها آوای تاریخی دارد ولی در جاهایی از واژه‌های امروزی استفاده می‌شود و گویی یکباره از فضای تاریخی سریال خارج می‌شویم. همه اینها با برنامه‌ریزی بوده که کمی به زبان امروز نزدیک باشد یا بازیگران در لحظه بیان دیالوگ‌ها این تغییرات را ایجاد کردند؟

یزدان محمد کاظمی، نویسنده: در بحث انتخاب کلمات، لحن و ... در دیالوگ‌نویسی و آنچه در فیلمنامه عشق کوفی می‌بینید چیزی است که سعی کردیم اتود بزنیم تا به آن برسیم. سعی‌مان بر این بوده برای مخاطبان در ایران ۱۴۰۲ و مخاطبان تلویزیونی که قاعدتا دسته‌بندی ندارد و نمی‌توانیم بگوییم مثلا یک بچه ۱۱-۱۰ ساله این سریال را نبیند یا یک پیرمرد بالای ۷۰ سال ارتباط برقرار نکند نوشته شود. در این راستا دایره واژگانی محدود را انتخاب کردیم که از حدی بالاتر یا پایین‌تر نرود. تمام تلاش‌مان این بوده که مخاطب حس و حال آن فضا را درک کند اما اگر کلمه‌ای مخاطب را از آن حس و حال خارج می‌کند این اشتباه ماست که می‌پذیریم.

آخوندپور: بعضی مواردی که می‌گویید از دست‌مان در رفته چون به دل‌مان نشسته و متوجه اشکالش نشدیم. بعضی اوقات متوجه شدیم؛ با هم حرف زدیم و گفتیم بگذاریم کار روان بماند و برای همین تغییرش ندادیم.

آیا بیشتر از انتخاب واژه‌ها، برقراری ارتباط با مخاطبان برای‌تان مهم بود؟

آخوندپور: می‌خواستیم روان‌تر باشد و فاصله بیننده با آن کمتر شود. هم حس کند اینها آدم‌های قدیمی هستند و هم حرف‌شان را بفهمد. البته تصویری که از حرف زدن آدم‌های تاریخی داریم به فیلم‌ها برمی‌گردد. این ساخته و پرداخته ذهن ماست. اگر بخواهیم خیلی حقیقی باشد اصلا این شخصیت‌ها باید عربی حرف بزنند. همه اینها قرارداد است و شاید بسیاری از واقعیت‌های تاریخ آن طور نیست که ما تصویر می‌کنیم.

تصوری که از این دوره تاریخی داریم و البته منابع هم به آن اشاره داشتند جایگاه نه چندان بالای زن در آن دوره تاریخی میان اعراب است. اما در این سریال شاهدیم که سامیه (مادر هلال) برای خودش جایگاه خاصی دارد، مثل بزرگان شهر نامه می‌نویسد و... . سایر زنان هم در اجتماع حضور پررنگی دارند. بر چه اساس به این تناقض میان ذهنیت قبلی مخاطبان و شخصیت‌های این سریال رسیدید؟

کاظمی: اتفاقا خواستیم با این پارادوکس‌ها بازی کنیم؛ یعنی قصدمان این بود آنچه کلیشه‌ای در ذهن‌مان وجود دارد و غلط است را کنار بگذاریم. گاهی کلیشه‌ها درست هستند و نمی‌شود کاریش کرد؛ مثل این‌که در آن زمان برای امام حسین (ع) نامه می‌نوشتند ولی کلیشه‌هایی وجود دارد که غلط است. سعی کردیم اولین کاری که می‌کنیم این باشد که کلیشه‌های درست را نیز استفاده نکنیم؛ به همین دلیل کاراکترهای سریال عشق کوفی شخصیت‌های مرسوم تاریخی و شاخص آن زمان نیستند؛ یعنی از دل تمام آنچه که در کوفه گذشته است فقط جناب میثم را داریم؛ آن هم محدود در حد چهار یا پنج سکانس. همچنین جناب حبیب بن مظاهر را داریم با یک کاراکتر کمتر پرداخته شده که عمرو بن حریث، رئیس شرطه‌های کوفه است. تصاویر تازه‌ای از زنان می‌بینیم که البته وجود داشته است. رأس هرم همسر پیامبر است که با اموالش باعث رشد، شکوفایی و سرعت بخشیدن به تبلیغ اسلام می‌شود. حضرت فاطمه (س) هم از زنان مهم تاریخ است پس نمی‌توان آن‌قدر راحت درباره وضعیت زنان آن دوره سخن گفت. تصویری که از آن زمان ارائه دادیم با مشورت بسیاری از دوستان و تیم پژوهش، در رأسش آقای حامد کاشانی بود. او پژوهش‌ها و مطالعات سنگینی در مورد کوفه دارد. سعی شده است تصاویری انتخاب شود که برای مخاطبان امروز سمپاتی داشته باشد چون در ایران هم درگیر بحث در مورد زنان هستیم.

چه بخش‌هایی از قصه سریال در تعاملی که با کارگردان و بازیگران داشتید شکل گرفت؟

کاظمی: بخشی از سختی قصه ما این بود که همزمان با تیم تولید داشتیم فیلمنامه می‌نوشتیم؛ هشت متن اولیه داشتیم اما هنوز بازیگران به ما اضافه نشده بودند. با نظرات آقای آخوندپور و جمیع بازیگران، هشت متن بازنویسی شد. بعد، همزمان باید نگارش و تولید می‌شد که در این زمینه کار سخت بود اما خوبی کار در این بود که از نظرات تخصصی هر شخص در رابطه با کاراکترش استفاده می‌کردیم. مثلا آقای آخوندپور می‌گفت فلان بازیگر لحظات حسی‌اش بهتر درمی‌آید یا ارتباط فلان بازیگر با حیوانات سخت است و این ریز جزئیات خیلی به ما در نوشتن کمک می‌کرد.

این همزمانی و نظرهایی که می‌دادند، باعث می‌شد پایان‌بندی یک شخصیت یا قصه تغییر کند؟

کاظمی: بله. با بازیگران گفت‌وگوهای طولانی داشتیم. برای مثال دوست داشتیم هلال کمتر حرف بزند تا شخصیت رازآلود و جذابی داشته باشد اما هر چقدر دیالوگ کم می‌نوشتیم، سعید شریف (بازیگر نقش هلال) می‌گفت خوب است کمتر از این حرف بزند.

فکر نمی‌کنم هر دفعه با هیچ‌کدام از کاراکترها زیر یک ساعت حرف زده باشم که این موجب شد از بعضی بازیگران، لحظات و رنگ‌های متفاوتی ببینیم. از جمله هلال که معضل ما بود و دوست داشتم کمتر حرف بزند و این کم‌حرفی از ویژگی‌هایی بود که کاراکتر را رازآلود و جذاب نشان می‌داد اما هر موقع سعید می‌گفت هنوز هم زیاد است، می‌گفتم خودمان هم داریم کم می‌نویسیم.

بعضی‌ها این نگاه را دارند که افراد تازه را معرفی کنند یا در نقش‌های متفاوت از بازیگرانی بهره بگیرند که در نقش‌های خاص کلیشه شدند. آیا این نگاه در کارهای بعدی شما ادامه خواهد داشت؟

آخوندپور: قطعا. دارم فیلمنامه‌ای را می‌خوانم که اگر در آن باشم ترکیبی از همین عوامل با آدم‌های جدید است؛ یعنی کسانی که فکر می‌کنم از پس کار برمی‌آیند اما در عشق کوفی فرصت نبوده یا نقشی نبوده که ایفا کنند.

کار را که می‌بینید چقدر نزدیک به تصور اولیه‌تان است؟

آخوندپور: تنها چیزی که نمی‌توانستم تصور کنم موسیقی بود.

الان موسیقی برای‌تان رضایتبخش است؟

آخوندپور: بله، بچه‌ها سر صحنه شاهدند پلان کم می‌گیرم، چون می‌دانم چی به چی می‌خورد و در ذهنم صحنه‌ها را می‌بندم. وقتی به فیلمنامه مسلط می‌شوم بازی برایم مه‌آلود است؛ بازی که درمی‌آید همه چیز برایم روشن می‌شود. تنها چیزی که تا لحظه آخر منتظرش بودم موسیقی و صداگذاری بود که کمی من را شگفت‌زده کرد.

مکث

هوش مصنوعی در قصه تاریخی

در این سریال محمد برادران، طراح جلوه‌های ویژه سریال از هوش مصنوعی برای چند پلان استفاده کرد. این اولین سریالی است که در آن از هوش مصنوعی استفاده شده است. در این مورد توضیح دهید.

آخوندپور: در این سریال در حد چند پلان برای شهر کوفه و مدینه استفاده کردیم و کار راحت‌تر شد؛ یعنی اگر اینها می‌خواست فیلمبرداری شود باید یک شهرک خیلی بزرگ ساخته می‌شد و هزینه‌های سرسام‌آوری داشت. هوش مصنوعی توانست یک طرح کلی از کوفه آن زمان به ما بدهد که نزدیک به چیزهایی باشد که در دکور داریم. با تغییرات جزئی و نرم‌افزارهای سبک‌تر و صرف هزینه و زمان خیلی کمتر توانستیم از چند پلانی که باید برایش هزینه زیادی می‌شد خروجی بگیریم. این‌که این پلان‌ها چقدر می‌تواند کمک کند را نمی‌دانم و فکر نمی‌کنم بیشتر از ۲ ـ ۳ ثانیه شود روی‌شان ماند، چون بیشتر از آن برای تلویزیون بیرون می‌زند و مشخص می‌شود واقعی نیست و برای سینما بعید است بشود استفاده کرد. هوش مصنوعی به این سمت می‌رود که بتواند خود را تقویت و با اصلاح موارد چیزهایی که دارد به سینما کمک کند و انگار ظرفیتی مخصوص سینما دارد که هوش مصنوعی رویش برنامه‌ریزی می‌کند تا شاید بیشتر شود. در این سریال ۶ ـ ۵ پلان استفاده شد.

صحنه قبرستان هم همین‌طور است؟

آخوندپور: نه، پس‌زمینه قبرستان با نرم‌افزارهای دیگر ضبط شده و هوش مصنوعی نیست.

نما

نقش متفاوت زنان در «عشق کوفی»

سریال «عشق کوفی» که دو شب پایانی هفته روی آنتن شبکه سه سیما می‌رود جزو آثار متفاوت محرمی امسال است. در این سریال زنان نقش پررنگی دارند و در عرصه سیاسی هم ورود پیدا می‌کنند که می‌توان به نقش تلما با بازی سوگل طهماسبی، نائله با نقش‌آفرینی شبنم قربانی، سامیه بابازی لعیا زنگنه و ... اشاره کرد.

کیوآرکد را اسکن کنید

گپ

مشورت در کنار تحقیقات

فائزه یارمحمدی، از نویسندگان سریال عشق کوفی است. وی در پاسخ به این سؤال که در طول نگارش، کارگردان و تهیه کننده تا چه میزان به شما کمک می‌کردند و ایده می‌دادند به جام جم توضیح می‌دهد: زمانی کارگردان و تهیه کننده به ما اضافه شدند که طراحی کلی قصه تمام شده و حجم زیادی از فیلمنامه‌ها کامل بود اما طبیعتا هر عضو گروه تخصص خودش را به اشتراک می‌گذارد و نظرات اغلب پیش برنده و مفید است. آقای سعدی و به‌خصوص آقای آخوندپور به‌صورت پیاپی بعد از خواندن هر قسمت اگر نکته‌ای داشتند با گروه فیلمنامه مطرح می‌کردند و باهم به جمع بندی می‌رسیدیم. وی می‌گوید: از آنجاکه بستر قصه عشق کوفی کاملا مستند و تاریخی بود و همان طور که اشاره کردید، واقعا احتیاج به تحقیق و مطالعه داشت. گرچه فیلم‌ها و سریال‌های زیادی قبل از ما ساخته شده که در همان مقطع تاریخی است اما دل‌مان می‌خواست اگر حرفی می‌زنیم یا فضاسازی‌ای طراحی می‌کنیم استدلالی هم برایش وجود داشته باشد. به همین دلیل از حجت‌الاسلام حامد کاشانی و منابع و کتاب‌هایی که معرفی کردند، خیلی استفاده کردیم و سعی داشتیم اگر راجع به موضوعی دچار تردید می‌شویم، حتما مشورت داشته باشیم.

رخ

سعادت بازی در یک نقش خاص

«عشق کوفی» سومین تجربه مژگان اخلاقی در یک پروژه تاریخی و مذهبی است. او در این‌باره بیان می‌کند: از زمانی که به عرصه بازیگری ورود پیدا کردم پیشنهادهایی برای بازی در آثار تاریخی داشته‌ام. برخی از آنها به مرحله همکاری نرسید و در برخی دیگر بازی کرده‌ام. قبل از آن‌که در سریال عشق کوفی بازی کنم در دو اثر تاریخی مذهبی حضور داشته‌ام. این بازیگر با ابراز رضایت از اتفاقات رخ داده ادامه داد: چون از کودکی عاشق امیرالمومنین(ع) بودم حس می‌کنم از طرف ایشان برای ایفای نقش فاطمه بنت اسد انتخاب شدم. سکانسی که فاطمه بنت اسد دست روی دیوار کعبه می‌گذارد و دیوار کعبه به اذن خدا ترک می‌خورد و بعد از چند روز با نوزادی در بغل بیرون می‌آید بزرگ‌ترین چالش برای من بود. اخلاقی با اشاره به اتفاق خاصی که پس از آن تجربه رقم خورد، می‌گوید: از آن سال به بعد بود که دیگر این سکانس به مناسبت‌های مختلف چه در شبکه‌های صداوسیما و چه در فضای مجازی به‌کرات پخش و دیده شده است. من از این اتفاق بسیار مفتخر شدم.